

collection will help teachers organize work on project development, develop preschoolers' cognitive motivation, independence, initiative, curiosity, and creative activity.

Key words: psychological and pedagogical design, preschool education, project technology, educational process, creative attitude, cognitive motivation, cause and effect relationships, independence, initiative, curiosity, creative activity

Дата надходження до редакції 17.01.2025

© Бабіцька Г.О., 2025

УДК 376.37 : 373.2

Гапєєва Наталія Юрїївна,
логопед Комунального некомерційного підприємства
«Міський спеціалізований будинок дитини №1»
Одеська міська рада
м. Одеса, Україна

МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Анотація. Матеріал спрямований на розвиток мовленнєвої компетентності дітей із ЗНМ перед вступом до школи. У матеріалах представлено сучасні підходи до корекційно-розвиткової роботи, методи та прийоми формування лексико-граматичної структури мовлення, фонематичного сприймання, зв'язного мовлення та навичок звуковимови. Розробка містить систему інтерактивних вправ, ігор та завдань, які допоможуть ефективно формувати мовленнєві навички, підвищити рівень комунікативної активності дітей та сприяти їхній соціальній адаптації. Матеріали будуть корисні вчителям-логопедам, вихователям, які працюють в закладі загальної освіти та спеціальної освіти з дітьми, що мають порушення мовлення.

Ключові слова: мовленнєва підготовка, дошкільний вік, загальний недорозвиток мовлення, корекційно-розвиткова робота, лексико-граматична структура мовлення, фонематичне сприймання, соціальна адаптація

На сучасному етапі модернізації вітчизняної спеціальної освіти відбуваються суттєві зміни, спрямовані на підвищення ефективності навчання та корекції мовленнєвих порушень у дітей. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», спеціальні дошкільні заклади для дітей із порушеннями мовлення зобов'язані забезпечувати високий рівень мовленнєвого розвитку та адаптації вихованців до подальшого навчання.

Як показує багаторічний досвід практичної роботи, діти із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) мають складнощі у формуванні всіх компонентів мовленнєвої системи – фонетико-фонематичного, лексичного та граматичного. Ці труднощі впливають не лише на комунікативні навички, а й на когнітивний розвиток, що ускладнює їхню соціалізацію та навчання в початковій школі.

Незважаючи на увагу вчених до цієї проблеми, питання мовленнєвої підготовки дітей із ЗНМ залишається актуальним і сьогодні. Важливим аспектом є розробка та впровадження ефективних корекційних методик, які дозволять не лише покращити мовленнєві навички дошкільників, а й забезпечити їхню готовність до подальшого навчання та соціалізації.

З огляду на це, проблема мовленнєвої підготовки дітей із ЗНМ є одним із ключових завдань логопедії та спеціальної педагогіки. Впровадження інноваційних методик, таких як використання технологій розширеної реальності (Extended Reality, XR), може стати ефективним засобом для покращення мовленнєвого розвитку та навчання дітей із мовленнєвими порушеннями.

Розглянемо **особливості розвитку мовленнєвої підготовки дітей з загальним недорозвитком мовлення у дошкільному віці.**

У процесі розвитку мовлення дитини часто виникають кризові періоди, які тісно пов'язані з її психічними процесами та особливостями мислення. Сьогодні важливо звертати увагу саме

на розвиток мовленнєвої активності дітей, враховуючи їхню здатність орієнтуватися у спілкуванні, взаємодіяти з однолітками та дорослими, а також поступово навчатися грамоти.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку передбачає роботу в декількох напрямках, як-от вдосконалення мовленнєвих навичок у повсякденному спілкуванні, використання різних моделей висловлювання, формування уяви та мислення завдяки мовленню як інструменту. Ю. Рібцун зазначає, що наприкінці дошкільного віку дитина вже починає повноцінно користуватися мовою не лише як засобом спілкування, але й для вираження своїх думок і намірів. Вона усвідомлює структуру мовлення, вчиться комбінувати слова й концентрується на правильному використанні граматичних форм, що є важливим етапом у підготовці до подальшого опанування письма й читання.

А. Богуш виділяє в мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку типові конструкції, які відображають зростання їхнього мовленнєвого досвіду. Спочатку діти активно використовують займенники («він», «вона»), а згодом поступово вводять узагальнення та описові висловлювання, часто спираючись на власну фантазію чи спостереження. Це є важливими етапами мовленнєвого дозрівання дитини, які впливають на її здатність до творчого і зв'язного викладу думок. Ситуативність стає основою для формування у дитини здатності створювати розповідь, орієнтуючись на співрозмовника і контекст ситуації. Одним із ключових питань є корекція мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення. На цьому етапі важливо враховувати фантазію дитини, її бажання висловлювати свої думки і створювати уявні сюжети.

Проте часто недостатній рівень розвитку граматичних і лексичних навичок може спричиняти труднощі у формулюванні висловлювань. У таких дітей спостерігається порушення низки мовленнєвих функцій, що впливають на якість їхнього комунікативного процесу. Зі зростанням кола знайомств і комунікативних інтересів діти поступово опановують навички контекстного мовлення, тобто здатність будувати осмислене висловлювання відповідно до конкретної ситуації. Це відображає провідне значення засвоєння граматичних форм рідної мови для подальшого мовленнєвого розвитку. Контекст подає мовлення у зрозумілому для слухача вигляді незалежно від ситуації, що має значний виховний потенціал. Формування контекстного мовлення у дітей значною мірою відбувається під впливом систематичного навчання.

У дошкільних закладах педагоги ставлять перед дітьми завдання абстрактного характеру, формуючи у них потребу в нових засобах вираження думок через мову. Завдяки цьому діти поступово виходять за межі ситуативного мовлення й набувають навичок самостійного створення змістовних висловлювань. За словами М. Шеремет, розвиток зв'язного мовлення значною мірою завершується вже в шкільному віці. Однак у дошкільному періоді створюється база для цього.

Феномен становлення мовленнєвої функції в дитячому віці, зокрема формування лексичного запасу та граматичної структури, є надзвичайно чутливим до впливу оточуючого середовища та індивідуальних особливостей розвитку. Аналіз наукових досліджень, зокрема праць Штерна та Сміта, дозволяє виявити значні варіації в темпах оволодіння мовою серед дітей дошкільного віку. Наприклад, п'ятирічна дитина може мати словниковий запас у межах 2200 слів, тоді як до шести років цей показник зростає до 2500-3000 слів. Ці дані підкреслюють динаміку розвитку мовлення, однак вони також виявляють значну індивідуальну мінливість.

На жаль, діти з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) часто демонструють значне відставання у розвитку лексико-граматичної складової мовлення. Дослідження Р. Левіної виявляють, що у таких дітей, окрім мовленнєвих порушень, спостерігаються також супутні проблеми, такі як дискоординація рухів, порушення зорово-просторової орієнтації, кінестетичного сприйняття, емоційна нестабільність та когнітивні труднощі (порушення пам'яті, уваги, мислення). Ці аспекти необхідно враховувати при розробці корекційно-розвивальних програм.

Аналізуючи праці таких науковців, як А. Богуш, Р. Левіна, Л. Виготський, Н. Манько та інших, можна виділити ключові завдання корекційно-логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ:

Розвиток зв'язного мовлення, що передбачає формування здатності до послідовного та логічного викладу думок.

Збагачення лексичного запасу, включаючи уточнення значень слів, використання синонімів та антонімів.

Формування граматичної компетенції, що охоплює засвоєння граматичних форм, словотворення та синтаксичних конструкцій.

Розвиток когнітивних функцій, необхідних для успішного оволодіння мовою, таких як увага, пам'ять та мислення.

Ефективне оволодіння усним мовленням у дітей із ЗНМ вимагає комплексного підходу, що включає використання різноманітних методів та прийомів, таких як ігрова діяльність, театралізовані вистави,

читання та обговорення літературних творів. Важливо створювати сприятливе мовленнєве середовище, що стимулює активне використання мови в різних комунікативних ситуаціях. Також, потрібно забезпечити підготовку до навчання грамоті, що передбачає формування елементарних уявлень про звуковий склад мови та розвиток фонематичного слуху.

У контексті дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ), Левіна акцентує увагу на специфічних мовленнєвих характеристиках, що суттєво відрізняють їх від однолітків з типовим розвитком. Серед ключових особливостей виділяються:

Персистуюча затримка у формуванні лексичного запасу: Діти із ЗНМ демонструють тривалу відсутність тенденції до спонтанного засвоєння нових лексем, навіть при активному мовленнєвому стимулюванні з боку дорослих. Це свідчить про глибокі системні порушення механізмів лексичного розвитку.

Фонематичні труднощі: Вони проявляються у складнощах диференціації фонем, їхньому послідовному відтворенні та встановленні зв'язків між звуками та їхнім графічним відображенням.

Редуковане відтворення мовленнєвих структур: Діти із ЗНМ часто вдаються до скорочення слів, пропускаючи окремі склади або звуки, що ускладнює розуміння їхнього мовлення.

Аграматизми: Це явище є одним з найбільш показових для ЗНМ, виявляючись у численних помилках у вживанні граматичних категорій, таких як відмінки, числа, роди, а також у складнощах з узгодженням слів у реченні.

Диспропорція між імпресивним та експресивним мовленням: У дітей із ЗНМ часто спостерігається значне відставання експресивного мовлення (активного використання мови) від імпресивного (розуміння мови).

Складнощі синтаксичного програмування: Діти із ЗНМ відчують труднощі з побудовою складних синтаксичних конструкцій, їм складно синтезувати окремі структурні елементи в цілісне висловлювання.

Низька мовленнєва активність: Діти із ЗНМ часто уникають мовленнєвого спілкування, проявляючи пасивність та небажання брати участь у діалозі [6].

З огляду на ці особливості, ключовим завданням корекційно-логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ є системне формування мовленнєвої компетенції, що включає:

- активізацію та збагачення лексичного запасу;
- розвиток фонетико-фонематичних навичок;
- формування граматичної будови мовлення;
- розвиток зв'язного мовлення.

Мовлення, як потужний інструмент когнітивного розвитку, вимагає від дорослих створення оптимальних умов для його формування. Педагоги та батьки повинні усвідомлювати, що навчання мови – це не лише передача лінгвістичних знань, але й розвиток мислення, уяви, пам'яті та інших психічних функцій.

Г. Чіркiна наголошує на нерозривному зв'язку між збагаченням словникового запасу та розвитком пізнавальної діяльності. Ефективне засвоєння нових слів неможливе без формування відповідних понять та уявлень про навколишній світ [2]. Тому, корекційно-логопедична робота повинна поєднувати лінгвістичні вправи з діяльністю, спрямованою на розширення кругозору дитини.

Вихователь, як ключова фігура в процесі мовленнєвого розвитку, повинен стимулювати мовленнєву активність дітей, заохочувати їх до участі в діалогах, розповіданнях та обговореннях. Важливо використовувати різноманітні методи та прийоми, такі як ігри, театралізовані вистави, читання та обговорення літературних творів, які сприяють розвитку мовленнєвої творчості та самостійності.

У повсякденному житті, в іграх та навчальній діяльності необхідно постійно стимулювати дітей до використання мови, навчати їх формулам мовленнєвої ввічливості, вмінню висловлювати свої думки та вирішувати спірні питання.

Проаналізувавши сучасні програми з розвитку мовлення, такі як програми Н. Ніщевої, Ю. Рібцун, Л. Трофіменко, ми виявили, що вони приділяють особливу увагу формуванню звукової культури мовлення. У старшому дошкільному віці діти повинні не лише правильно вимовляти звуки, але й усвідомлювати їхні артикуляційні особливості, диференціювати звуки на слух, а також використовувати інтонаційні засоби для виразності мовлення.

Н. Ніщева, акцентуючи на ключовому педагогічному завданні, висуває концепцію формування у дітей здатності до чіткого та інтонаційно забарвленого мовлення. Цей процес передбачає не лише оволодіння темпом та силою голосу, але й розвиток вміння адаптувати ці параметри до конкретної комунікативної ситуації, враховуючи особливості співрозмовника та контекст спілкування [5].

До п'яти років дитина повинна демонструвати достатньо високий рівень розвитку голосових функцій, здатність до інтонаційного забарвлення мовлення, а також вміння активно використовувати лексичний

запас для вираження власних думок та уявлень про навколишній світ. У цьому віці відбувається перехід від механічного наслідування до усвідомленого використання мовних засобів, збагачення словника якісними прикметниками, дієсловами, прислівниками та іншими частинами мови.

Вихователь, як ключова фігура в процесі мовленнєвого розвитку, повинен створювати умови для активізації мовленнєвої діяльності дітей, стимулюючи їх до використання різноманітних лексичних та граматичних конструкцій [5].

Для оптимізації процесу формування інтонаційно забарвленого мовлення, Л. Трофименко та Ю. Рібцун пропонують використовувати синоніми, антоніми та порівняння, що дозволяє дітям точніше виражати власні думки та передавати емоційне забарвлення мовлення [4,5].

У процесі формування граматично правильного мовлення важливо навчити дітей правильно поєднувати слова у висловлюваннях, використовувати різні форми відмінків, родів, чисел та часів, а також розуміти значення прийменників та сполучників.

Дітей слід вправляти у вживанні складних відмінкових форм іменників, множинних форм, а також у використанні присвійних прикметників та прислівників.

На вищому рівні розвитку мовлення діти повинні вміти утворювати різні форми наказового способу дієслова, сприймати та використовувати пропозиції різних типів, а також будувати синтаксичні конструкції з однорідними членами речення, вставними словами та прямою мовою.

У контексті дітей з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ), ці аспекти набувають особливого значення, оскільки вони часто демонструють значні труднощі у формуванні інтонаційно забарвленого та граматично правильного мовлення [2]. У процесі розвитку мовленнєвої компетенції, діти поступово опановують складні синтаксичні конструкції, що відображають різні типи смислових зв'язків між частинами речення. Вони вчаться використовувати безсполучникові, сполучникові складнопідрядні та складносурядні речення, що дозволяє їм виражати складні думки та описувати багатогранні події. Вихователь, використовуючи різноманітні методи та прийоми, допомагає дітям закріпити ці навички, створюючи умови для їхнього практичного застосування у різних комунікативних ситуаціях [10].

Н. Ніщева акцентує увагу на необхідності формування у дітей здатності до описового мовлення. Для цього педагог використовує різноманітні наочні матеріали, такі як іграшки, предмети, предметні та сюжетні картинки, вірші та малюнки. Діти вчаться виділяти та називати ознаки предметів, описувати їхні зовнішні характеристики, частини, функції та призначення. Педагог стимулює дітей до самостійного складання описових розповідей та загадок про об'єкти оточення, а також до опису емоцій за пам'яттю [3].

Дитячий досвід, як основа для розвитку мовлення, повинен постійно збагачуватися. Вихователь створює умови для складання дітьми різних типів сюжетних розповідей, поступово ускладнюючи завдання. Наприклад, діти можуть складати розповіді за зразком, за даним планом, за початком або закінченням історії, за серією картин або за фрагментами єдиної розповіді. У старшому дошкільному віці формуються елементарні навички оціночного мовлення, діти вчаться складати розповіді-судження та пояснення, використовуючи логічні зв'язки та причинно-наслідкові залежності.

У дошкільному віці починають формуватися зачатки літературно-художньої діяльності. Вихователь стимулює дітей до участі в інсценуваннях вивчених творів, а також до розігрування різних постановок за мотивами літературних творів, використовуючи пальчикові, іграшкові, тіньові та лялькові театри.

Розвиток зв'язного мовлення у дітей з ЗНМ є не лише лінгвістичним завданням, але й важливим етапом у формуванні їхньої когнітивної та соціальної компетентності. Ефективне зв'язне мовлення передбачає не лише вміння будувати граматично правильні речення, але й здатність до логічного та послідовного викладу думок, аналізу інформації та побудови причинно-наслідкових зв'язків.

Далі охарактеризуємо методику логопедичної роботи з мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Розглядаючи особливості розвитку дошкільників із ЗНМ ми вже знаємо, що разом з порушенням мовлення послідовно порушуються всі компоненти мовної системи, а саме:

- недостатня стійкість уваги та обмеження її розподілу;
- знижена пам'ять та продуктивність запам'ятовування.

У дітей виникають труднощі у розумінні складних інструкцій, забувають елементи й послідовність завдань. Всі психічні процеси взаємопов'язані, тому дуже важливо їх розвивати. Мнемотехнічні методи і прийоми стають дуже продуктивними для формування мовленнєвої підготовки дошкільників із ЗНМ. Основна мета яких стає - розвиток пам'яті, мислення, уваги, мовлення, та уяви. Природні механізми роботи мозку які використовує мнемотехніка дозволяє повністю тримати під контролем процеси запам'ятовування, збереження і пригадування інформації.

Із мнемотехнічних прийомів ми виділили:

- піктограми, як найкращий під час корекційної роботи над збагаченням словника дітей старшого дошкільного віку та розвитку граматичної будови мовлення;

- стенографія, як найкращий для фонематичного сприймання та слухового контролю, слухової уваги та пам'яті.

- послідовні асоціації, за допомогою яких можливо тренувати пам'ять, мислення та мовлення дітей.

- трансформація, як ефективний прийом розвитку дрібної моторики пальців рук.

Зв'язку моторики й мовлення приділили багато своїх робіт Б. Ананьєв, Дж. Брунер, Л. Виготський, та інші. Дошкільникам із ЗНМ властиві порушення тонких диференційованих рухів та координації. Ми обрали спеціальні пальчикові ігри на основі вивченого матеріала з мнемотехніки.

Регулярні пальчикові вправи покращують пам'ять, розумові здібності дитини, розвивають координацію рухів та покращують емоційний стан дитини. «Пальчикові ігри» ніби відтворюють навколишній світ. В них закладено римовані розповіді, казки та вірші, які діти краще сприймають та запам'ятовують.

На основі цього нами була розроблена методика, яка ефективно впливає на правильне мовлення дошкільників та гарну мовленнєву підготовку. Крім того ця методика сприяє розвитку пам'яті, уваги та мислення прояву творчих здібностей. Формує кращу звуковимову та мовлення дошкільника, також виконує багато роботи над просодичною стороною мовлення. Під час виконання завдань з мнемотехніки діти скоріше збільшують свій словниковий запас, покращують пам'ять, мислення та мовлення. А граючи у «Пальчикові ігри», які передають правила поведінки та відтворюють навколишній світ. Усе це сприяє покращенню мовленнєвої підготовки дошкільників.

Ми знали, що практичне значення отриманих результатів буде у тому, що за умовами правильного, цілеспрямованого й активного використання мнемотехніки та «Пальчикових ігор» можливо досягти високих результатів у розвитку мовленнєвої підготовки дошкільників. Також не забуваємо про те, що творчі завдання несуть позитивний настрій та покращують емоційний стан дитини.

Основі психолого-педагогічні умови, які ефективно впливають на розвиток мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами мнемотехніки та пальчикових ігор :

1. Створення спеціальної методики, спрямованої на формування готовності дітей до мнемотехніки та пальчикової гімнастики;

2. Організація спеціального предметно-ігрового середовища в різних умовах;

3. Диференційований підхід до кожної дитини з врахуванням його особистісного розвитку, емоційного стану, темпу розвитку та особливостей мовленнєвої сфери;

4. Дотримання єдності у роботі з дітьми у різних видах роботи у закладі;

5. Психологічний супровід, який відіграє велику роль у розвитку дитини (бесіда з дітьми, подолання страхів рухових і мовних порушень).

6. Підбір завдань (ігрова форма, мотивація до повторення та спілкування, позитивний настрій та отримання задоволення).

Також одним із обов'язкових завдань було розміщення знайомих вже дітям піктограм на стінах кімнат.

Методика розвитку мовленнєвої підготовки засобами мнемотехніки та пальчикових ігор складалася з трьох етапів: підготовчий, основний та заключний. Підготовчий етап забезпечив головну умову подальшої корекційної роботи, а саме : позитивний лад до мнемотехніки та пальчикових ігор, готовність до сприйняття цих методів та готовність брати в цьому участь. Готовність дитини до сприйняття цих діяльностей, позитивне відношення до них дають дитині можливість спільної діяльності під час створення нових піктограм та пальчикових ігор. Які дають дитині створити образи у відповідності із текстом. Тут вирішуються такі завдання:

1. Навчання дії в колективі під час створення піктограм та пальчикових ігор;

2. Розвиток творчих здібностей дитини ;

3. Розвиток дрібної моторики .

Завдання які стояли перед нами були реалізовані послідовно та паралельно до під етапів, які визначалися відповідно до етапів розвитку мовленнєвої підготовки на логопедичних заняттях: голосне та шепітне мовлення, поєднання мовлення, відображення мовлення, самостійне мовлення. На кожному з під етапів формувалися відповідні завдання та виконувалися корекційні та розвиткові вправи, і тільки після того як навички одного під етапу були сформовані, переходили до наступного етапу, де буди все більш складні завдання.

Одним із головних моментів мнемотехніки та пальчикових ігор є відображення реального світу. Дитина створює це словами в процесі своєї розповіді та діями у процесі пальчикової гри. Що до моделі спілкування експериментатора та дитини під час експерименту, то воно відбувалося послідовно.

Спочатку керівник показував сам як правильно створити нові схеми з мнемотехніки, та як наложити на ці схеми пальчикові ігри.

На основному етапі проводилася підготовка до пальчикової гри «Стук-стук стук», «Черепашка» та «Два ведмідя», які починалися з розповіді, бесіди за її змістом, розгляду загальних ілюстрацій, розподіл розповіді на частини, створення схем із мнемотехніки (добір необхідних ілюстрацій), закріплення розповіді за цими ілюстраціями, розробка та вивчення нових пальчикових рухів за ілюстраціями. Під час тренування та заучування розповідей діти навчалися емоційно сприймати події розповіді, співчувати героям, виховувати увагу один до одного, розвивали м'язи різних груп, проявляли свої творчі здібності, уважність та зосередженість; вчилися імітувати голоси персонажів, вправлялися із звуконаслідуванням та інтонацією. Експериментатор брав участь у створенні схем з мнемотехніки, та допомагав відтворювати руху у пальчикових іграх.

На заключному етапі проводилися самі пальчикові ігри, які супроводжувалися розповіддю на пам'ять. У процесі навчання створювалися сприятливі умови для здобуття знань, умінь та навичок в різних видах роботи із мнемотехнікою та пальчиковими іграми на основі комплексу спеціально розроблених вправ де здійснювався індивідуальний та диференційований підхід.

При проведенні експерименту велику увагу приділяємо компенсаторним можливостям дошкільників із ЗНМ.

Структура навчального експерименту включала три періоди. Кожному періоду відповідало рішення певних завдань.

У першому періоді:

- розвиток сформованості лексичної сторони мовлення є розуміння узагальненого лексичного значення слів, таких як:
- розуміння прикметників;
- розуміння іменників (що є узагальненим найменуванням осіб з характерними ознаками).
- розуміння дієслів, (що позначають стан почуттів та переживань).
- добір антонімів до слів слова.
- засвоєння абстрактного значення слова та його понятійної співвіднесеності.
- розвиток дрібної моторики та пам'яті.

У другому періоді:

- продовження роботи над розвитком розуміння усного мовлення;
- оволодіння морфологічною системою словозміни, а саме :
 - 1) розуміння числових форм іменників і дієслів;
 - 2) використання родових та числових форм іменника за граматичною формою прикметника;
 - 3) використання родових форм дієслова;
 - 4) сформованість системи відмінкових закінчень;
- розвиток синтаксичної сторони мовлення та виявлення обсягу засвоєних синтаксичних конструкцій.
- 5) продовжилась робота над дрібною моторикою.

У третьому періоді:

- слухова увага ;
- точні рухи пальців рук;
- запам'ятовування та вимова всього тексту.

Основною роботою що до мовленнєвої підготовки дошкільників на кожному з етапів по кожному з напрямків було використано багато дидактичних матеріалів, а саме словесні (підручники, навчальні посібники тощо) і візуально-ігрові (реальні предмети, моделі, картини), які сприяють розвитку мовленнєвої підготовки дошкільників із ЗНМ.

Основою корекційної роботи був комплексно-динамічний підхід, який представляє собою послідовне ускладнення завдань. Цей підхід передбачає наявність комплексних (наочні засоби, ігри тощо) динамічних складових (поетапний розвиток мовленнєвої підготовки).

I етап – презентації. На цьому етапі використовують стимулюючий матеріал - картинки та словесну інструкцію. На першому етапі відбувається формування орієнтовної основи дії: дію виробляє логопед.

II етап – впізнавання і актуалізації. Перед дошкільниками стоїть нове завдання: виділити характерну ознаку на тлі інших та вжити її в мовленні. Поділити розповідь на частини та добрати необхідні ілюстрації. Тут вже кількість стимулюючого матеріалу збільшується.

III етап активізації дітей, де вони навчаються виявляти особливості узагальненого значення слів використовувати мовленнєвий матеріал в умовно-мовленнєвих ситуаціях. Для організації предметних і сюжетних ігор тут використовуються площинні та образотворчі наочні засоби (картинки, малюнки і

т.п.). Дії виробляє дитина за розгорнутою інструкцією. Кількість стимулюючого матеріалу продовжує збільшуватися.

Гра, організована на занятті сприяла, з боку дітей, рішенням ігрової задачі, з боку педагога, - рішенням корекційної задачі – розвитку мовленнєвої підготовки дошкільників із ЗНМ. Наочно-ігрові засоби забезпечували наочність і організовували ігрову діяльність дошкільників. Наочно-ігрові засоби застосовувалися у всіх періодах навчання.

Програма розвитку мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) з використанням наочно-ігрових засобів

Вступ. Програма спрямована на розвиток мовленнєвих навичок у дітей 5-7 років із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) шляхом використання наочно-ігрових засобів. Вона базується на комплексно-динамічному підході, який передбачає поступову зміну всіх компонентів мовленнєвого розвитку. Реалізація програми допоможе сформувати передумови для успішного оволодіння мовленням, що сприятиме готовності до шкільного навчання.

Цілі програми:

- Формування правильної вимови та фонематичного сприймання.
- Розвиток лексико-граматичної будови мовлення.
- Поліпшення зв'язного мовлення через ігрову діяльність.
- Розвиток комунікативних навичок та соціальної взаємодії.
- Сприяння когнітивному розвитку через мовленнєві завдання.

Принципи програми:

- Комплексність (врахування всіх аспектів мовленнєвого розвитку).
- Динамічність (поетапна зміна складових відповідно до прогресу дитини).
- Індивідуалізація (адаптація завдань під рівень кожної дитини).
- Наочність (використання візуальних та ігрових засобів).
- Інтерактивність (залучення дитини до активної діяльності).

Етапи реалізації програми:

1. Підготовчий етап (1 місяць).

- Діагностика рівня мовленнєвого розвитку.
- Формування мотивації до мовленнєвої діяльності.

Використання наочного матеріалу для розвитку слухового та зорового сприймання (картки, малюнки, відео, інтерактивні панелі).

2. Фонетико-фонематичний етап (2-3 місяці)

Вправи на автоматизацію звуків у словах і фразях:

1. Повторення слів із заданими звуками

▪ Інструкція: Логопед вимовляє слово із заданим звуком, дитина повторює. Починати з простих слів, поступово переходячи до складних.

▪ Приклад: «Сонце», «Сова», «Сік» – для автоматизації звуку «С».

2. Складання речень зі словами, що містять автоматизований звук

▪ Інструкція: Дитина складає речення, використовуючи задані слова.

▪ Приклад: « Сонце світить яскраво на небі» .

3. Гра «Ехо»

▪ Інструкція: Логопед каже слово або коротке речення, дитина повторює, імітуючи « відлуння» .

▪ Варіації: Повторювати голосно-тихо, швидко-повільно.

4. Гра «Закінчи речення»

▪ Інструкція: Логопед починає речення, дитина завершує.

▪ Приклад: «На дереві сидить... (сова).»

Артикуляційна гімнастика: вправи на розвиток м'язів артикуляційного апарату, такі як «Посмішка-Хоботок», «Годинник», «Грибочок», «Млин»

Вправа «Посмішка-Хоботок»

Інструкція: Дитина широко посміхається, утримуючи губи в такому положенні 3-5 секунд, потім витягує губи вперед « трубочкою» (як хоботок). Повторити 5-7

Вправа «Годинник»

Інструкція: Висунути язик і плавно рухати ним праворуч і ліворуч, ніби маятник годинника. Виконувати по 5-7 разів у кожен бік. Розвиває рухливість язика, що важливо для вимови шиплячих і свистячих звуків.

Вправа «Грибочок»

Інструкція: Присмоктати кінчик язика до піднебіння, широко відкриваючи рот, утримати 3-5 секунд, потім розслабити язик. Повторити 5 разів.

Зміцнює м'язи язика та формує правильне положення для звуків «Л», «Р».

Вправа «Млин»

Інструкція: Висунути язик і здійснювати ним кругові рухи за годинниковою стрілкою та проти. Виконати 5 разів у кожному напрямку. Розвиває координацію рухів язика.

3.Лексико-граматичний етап (2-3 місяці)**Поповнення словникового запасу:**

Класифікація предметів за категоріями (ігри «Що зайве?», «Знайди спільне»)

Інструкція: Дитина визначає, який предмет не підходить до групи або знаходить спільну ознаку для кількох предметів. Приклад: «Яблуко, груша, морква, слива» (морква – зайва, бо не фрукт).

Узагальнення понять через малюнкові асоціації

Інструкція: Логопед показує серію картинок, дитина об'єднує їх у групи

за спільною ознакою. Приклад: «Машина, автобус, поїзд – транспорт.»

Формування граматичних конструкцій через сюжетно-рольові ігри:

«У магазині» – моделювання ситуацій купівлі-продажу. Інструкція: Діти грають ролі продавця і покупця, складаючи діалоги. Приклад: «Я хочу купити яблуко. Скільки воно коштує?»

«Лікарня» – діалоги про стан здоров'я. Інструкція: Діти розігрують візит до лікаря. Приклад: «Що у вас болить? – У мене болить горло.»

«Транспорт» – побудова речень про види транспорту. Інструкція: Дитина описує транспортні засоби, їх призначення. Приклад: « Автобус великий, він перевозить багато пасажирів.»

Опис предметів за заданою схемою (колір, форма, функція)

- Інструкція: Дитина описує предмет за трьома критеріями.
- Приклад: «М'яч – круглий, червоний, ним грають у футбол.»

Етап розвитку зв'язного мовлення (3-4 місяці)

- Складання описових, розповідних та творчих історій
- Використання коміксів, лялькового театру, інтерактивних казок
- Моделювання діалогів у парах та групах

Так, корекційна методика для розвитку мовленнєвої підготовки дошкільників із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) має багатоаспектну спрямованість, оскільки враховує різні складові мовленнєвого розвитку:

Фонетико-фонематичний розвиток – корекція звуковимови, розвиток фонематичного сприймання, артикуляційна гімнастика.

Лексико-граматичний розвиток – збагачення словникового запасу, формування граматичних конструкцій, розвиток мовленнєвої логіки.

Розвиток зв'язного мовлення – формування навичок побудови зв'язних висловлювань, опису картинок, складання розповідей та діалогів.

Розвиток дрібної моторики та когнітивних навичок – вправи на координацію рухів, пальчикові ігри, що сприяють розвитку мовлення.

Психолого-педагогічний супровід – врахування індивідуальних особливостей дітей, використання мотиваційних ігрових методик, співпраця з батьками.

Ця методика може бути ефективно застосована у практиці логопедичних занять у дитячих садках, спеціальних групах, інклюзивних класах, а також у домашніх умовах із залученням батьків. Корекційна методика має багатоаспектну спрямованість і може бути ефективно застосована у логопедичній практиці. Вона спрямована на формування повноцінної мовленнєвої діяльності у дітей із ЗНМ шляхом комплексного впливу на всі аспекти мовлення.

Рекомендованіправи для розвитку мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

I. Пальчикові вправи.

1. «Пальчики вітаються»

а) однією рукою: кінчиком великого пальця правої руки почергово торкатися кожного пальця цієї ж руки (те ж саме—лівою рукою);

б) двома руками: тримаючи долоні вертикально одну навпроти одної, почергово (починаючи з мізинців і закінчуючи великими пальцями) з'єднувати й розводити пальці, промовляючи слова: «Добрий день пальчику!».

2. «Стиснемо-розтиснемо»: ритмічно стискати пальці в кулак і розтискати.

3. «Молоточок»: вказівним пальцем однієї руки стукати по долоні другої.

4. «Молоточки»: одним стиснутим кулачком стукати по другому кулачку.

5. «Бігунець»: «Бігти» по столу, пересуваючи вказівний та середній пальці.

6. «Млинок»: поставивши один кулачок над другим, роботи ними обома колові оберти.

7. «Потрусимо долонями»: потрусити обома долонями—спершу сильніше, потім слабше.

8. «Хвилі»: роботи хвилеподібні рухи руками перед грудьми—з одного боку в інший.

9. «Січемо капусту»: ребром однієї долоні бити по розгорнутій другій долоні.

10. «Перемо білизну»: терти одним кулачком по другому (пальцями).

11. «Падає сніг»: робити плавні синхронні рухи обома руками згори донизу.

12. «Кінь біжить»: почергово стукати по столу чотирма пальцями руки (крім великого).

13. «Гра на фортепіано»: довільно імітувати пальцями обох рук гру на цьому музичному інструменті.

14. «Слон іде»: виставивши вперед вказівний палець (хобот), переступати чотирма пальцями по столу.

15. «Дзеркало»: притиснувши пальці один до одного, вертикально тримати долоню (або обидві) внутрішнім боком перед очима.

16. «Барабанщик»: двома пальцями обох рук (вказівними або середніми) «Барабанити» в повітрі або по столу.

17. «Пташки дзьобають зернята»: зігнутим вказівним пальцем однієї руки стукати по столу (або по підлозі).

II. Пальчикові картинки.

1. На площині зображені тварини чи предмети, які швидко треба затулити пальчиками:

а) Мишки ховаються від їжака.

б) Рибки ховаються від кота.

III. Пальчикові ігри—інсценування.

Коли діти засвоїли вільне виконання пальчикових фігурок, їхню діяльність ускладнюємо розігруванням коротеньких сценок, інсценівок, переказом невеличких оповідань.

1. «Зайчик»

Варіант 1.

-На землі сніжок лежить, (плавні рухи руками, розвести їх над «землею»)

-Зайчик по сніжку біжить. (Пальчикова фігурка, «зайчик»)

-Мерзнуть вухка, (Згинати й розгинати пальці – «Вухка»)

-Мерзнуть лапки, (Ворухити всіма пальцями, згинаючи і розгинаючи їх).

-Бо без валянців (Утворити немовби дві «мисочки» долонями)

-Та шапки. Ой! (Двома долонями зобразити над головою шапку: однойменні пальці обох рук торкаються один одного; розводячи лікті, розвести притиснуті пальці, округлити фігуру й піднести над головою).

Варіант 2

-Пальчики-зайчики («Зайчик»)

-У садок ходили, (пальці імітують ходьбу)

-З моркв'яного дерева моркви натрусили, (рух струшування кистями рук)

-Друзів запросили, («Зайчик»)

-Хрумкали щосили. (пальці стискати-розтискати).

2. «Зайчика злякались»

-Ми ходили по гриби, (Переступати двома пальцями по столу; «Гриб»— накрити кулачок опуклою долонею).

-Зайчика злякались. («Зайчик»)

- Поховались за дуби, («Дерево»—дві долоні, виставлені пальцями вгору, поставити навхрест).
- Розгубили всі гриби, («Гриб» і «Кошик»—з'єднати дві опуклі долоні).
- Потім засміялись—(усміхнутися)
- Зайчика злякалися! («Зайчик»; показати на нього вказівним пальцем другої руки).

3. «Їжачок»

- Їжачок—хитрячок. («Їжачок»— з'єднати долоні разом з пальцями вгору);
- Голочки гостренькі, (великі пальці—на себе, решту перекреслити й поворушити ними).
- Ось грибки під дубком («Дерево»)
- Він збира маленькі. («Гриби»)

4. «Коники»

- По гладенькому столі («Коник» чотирма пальцями (крім великого) стукати по столу.
- Пальчики стукочуть. (Стукати голосніше)
- То не пальчики, ні-ні—
- Коники цокочуть (Стукати ритмічно, цокаючи язиком).
- Цок-цок-цок, цок-цок-цок,
- За місток. («Місток» – поставити руки («паличкою» одна на одну)
- За млинок («Млинок» – крутити кулачками один над одним)
- Цок-цок-цок, цок-цок-цок, («Коник»).
- В чисте поле, за лісок («Дерево»)
- Цок-цок-цок, цок-цок-цок, («Коник»)
- Потім знову в школу. («Дах» на головою).

5. «Квіточки»

- На галявині зростають
- Квіточки маленькі. («Квіточка»—долоні разом, пальці розставити, крім мізинців та великих, – вони торкаються одне одного)
- Є рожеві, є червоні,
- Жовті та біленькі.
- Корінцями із землі («Коріння – як «дерево», але руки опустити донизу).
- П'ють вони водичку,
- А нап'ються – підростуть, («Квітка», при підростуть)
- Стануть ще вищі. («Квітка», при цьому стати навшпиньки)

6. «Котик»

- Котик пухнастий, («Котик»—із кулачка відставити великий палець та мізинчик).
- Вушка маленькі. (Поворухити відставленими пальцями).
- Лапки м'якенькі. (Скласти пальці в кулачок).
- Кігті гостренькі. (Зігнути пальці і поворушити ними).

7. «Ладусі у бабусі»

- Долоньки-ладусі, де були? (Плескання в долоні)
- В бабусі.
- Долоньки-ладусі, що робили в неї всі? (Плескання в долоні)
- Бабусю вітали. (Вітають ручками)
- В хаті підмітали. (Підмітають)
- Дрова рубали. (Рубають)
- Квіти поливали. (Поливають)
- Яблука зривали. (Зривають)
- Стіни фарбували. (Фарбують)
- Їсти готували. (Розмішують)
- Вечеряли. (їдять)
- І спали. (Сплять)

8. Вправа «Моя сім'я»

- Цей пальчик – мій дідусь,
- Цей пальчик – моя бабуся,
- Цей пальчик – мій татусь,
- А оцей – моя матуся,

Ну, а цей маленький – я,
Ось і вся моя сім'я.
(Почергове згинання пальчиків, починаючи з великого).

9. «Веселі скрекотушки»
По бережку стрибали.
Комариків-чубариків
Ловили та з'їдали.
Дружать в нашій класі
Хлопчики й дівчатка.
Дружать в нас на ручках
Пальчики-малятка.
Один, два, три, чотири, п'ять,
Вийшли пальці погулять.
Разом пальчики всі друзі —
Плещуть у долоні.

10. «Огірочки»
Дуже хитрі огірочки –
Заховались під листочки.
Огірочки ми збираєм.
Під листочки заглядаєм.

11. «Соління капусти»
-Ми капусту порубали, (Різкі рухи прямими кистями рук, пальці з'єднані, долоні прямі.)
-Свіжу моркву натирали, (Почергові рухи рук до себе і від себе)
-Ми капусту посолити, (Пальці стиснуті в кулаки. Кінчики пальців обох рук зібрані разом, імітуємо посипання сіллю)

-З неї соку надавили. (Інтенсивно стискаємо пальці обох рук в кулаки)

12. «Квасимо капусту»
Руками імітуємо відповідні рухи:
-Ми капусту шаткували! (двічі)-прямими, напруженими долонями імітуємо рухи сокири: вверх-униз.
-Солі в неї ми поклали! (двічі) – пальці зібрані «щипкою», «солимо капусту».
-Ми капусту м'яли, дерли! (двічі) – енергійно стискаємо пальці в кулачки, то одночасно на двох руках, то по черзі.
-Смачну моркву туди терли! (двічі) – пальці однієї руки зжаті в кулак і здійснюють ритмічні рухи вверх-униз по долоні другої руки. Після цього міняємо руки.
-Салат смачний перемішали, (імітування рухів перемішування)
-І з друзями покуштували. (імітація рухів)

13. «Овочі»
-Ось вам морквина, червона спина, чубчик зелений. (Долоні затиснені в кулак, при цих словах діти розгинають великий палець).
-А біля неї ріпки листочки (вказівний) та огірочки (середній).
-Далі капуста виросла густо (безіменний).
-Збоку в рядочку трошки горошку (мізинець).
-Скільки смачного в мирі та згоді виросло, друзі, в нас на городі.(Плескання в долоні)

14. «Білка»
Сидить білочка руденька,
Продає гриби опеньки:
Лисичці – сестричці,
Горобцю, синичці,
Ведмедику товстоп'ятому,
Зайченяті вусатому. (по черзі розгинати всі пальці, починаючи з великого)

15. «Хрущ»
Я малий веселий хрущ,
Мене знає кожен кущ.
Маю я красиві вуса,

І нічого не боюся.(Стиснути кулачок. Вказівний палець і мізинець розвести в різні боки («вуса»), ворушити «вусами»)

16. «Окуляри»

Нині в тітоньки Тамари

Загубились окуляри.

Нумо, спробуємо діти,

Їх із пальчиків зробити (утворити два кружечки з великих та вказівних пальців обох рук, з'єднавши їх)

17. «Друзі-садівники»

-Палець товстий і великий у сад за сливами пішов. (Долонька зібрана в «кулачок». Відгинаємо великий пальчик, випрямляємо його, потім згинаємо наполовину. Знову згинаємо і так кілька разів)

-Вказівний з порогу вказав йому дорогу. (Відгинаємо вказівний пальчик, далі «згинаємо-розгинаємо»)

-Середній палець найвлучніший він збиває сливи з гілки. (Відгинаємо середній пальчик, «згинаємо-розгинаємо» його. При цьому треба намагатися не згинати вказівний і великий пальці)

-Безіменний підбирає, (Відгинаємо також безіменний, постаратися не ворушити попередніми пальчиками)

-А мізинчик-пан у землю кісточку кидає! (Відгинаємо мізинчик)

18. «Човник»

-Дві долоньки притисну

-І по морю попливу. (Притиснути один до одного обидві долоньки, при цьому не сполучаючи великі пальці)

-Дві долоньки, друзі, –

-Це човник мій. (Робити хвилеподібні рухи руками – «човник пливе»)

-Вітрила підніму, (У сполучених разом рук у формі «човника» підняти вгору великі пальці)

-Синім морем попливу. (Продовжити хвилеподібні рухи руками – «човником»)

-А по бурхливих хвилях

-Пливуть рибки тут і там.(Повністю з'єднати один з одним дві долоньки для імітації рибок і знову хвилеподібні рухи – «рибки плывуть»)

19. «Ножиці»

Вихідне положення. Великий, підмізинний палець і мізинець пригорнути до долоні. Вказівний і середній пальці витягнути вперед. Вони то розходяться, то сходяться, імітуючи рухи ножиців. Долоня паралельно столу. Спочатку вправу виконувати повільно, потім темп прискорити. Стежити, щоб пальці були прямими.

Ріжу, ріжу я тканину,

буде сукня для Дарини.

20. «П'ять пальців»

На моїй руці п'ять пальців,

П'ять хватальців, п'ять держальців.

Щоб стругати, щоб пиляти

І щоб брати й дарувати.

Їх не важко рахувать: Раз, два, три, чотири, п'ять!

(Ритмічно стискати і розтискати кулачки. Під час лічби — по черзі загинати пальчики на обох руках.)

21. «Рибки»

Рибки граються, сміються

У чистенькому ставку.

То зійдуться, розійдуться

То зариються в піску. (Імітувати руками рухи рибок відповідно до тексту.)

22. «Рукавички»

-Одягаємо рукавички, (Пальці розгорнуті віялом.)

-Рукавички невеличкі. (Ковзні рухи кистей рук між пальцями.)

-Знаємо, хлопчики й дівчатка, (Руки на рівні грудей, повернуті наперед.)

-Все у нас тепер в порядку.

-Кожен пальчик має хатку.(Погладжування кожного пальця відповідно до рими.)

23. «На роботу»

-Старший встав — не лінувався.

-Вказівний за ним піднявся —

-Розбудив сусід його.

-Той — свого, а той свого.

-Встали вчасно всі брати —

-На роботу час іти. (Стиснути пальчики в кулачок. По черзі розгинати їх, починаючи з великого.

А зі словами: «Встали вчасно всі...» широко розставляти пальці).

24. «Вітання» .

-Доброго ранку!

-Доброго ранку, сонце привітне!

-Доброго ранку, небо блакитне!

-Доброго ранку, у небі пташки!

-Доброго ранку тобі і мені! (Пальцями правої руки по черзі „вітатися» з пальцями лівої руки, торкаючись один до одного кінчиками).

25. «Спечемо хлібчик»

Спечемо, спечемо хлібчик

Дітям на обідчик.

Найбільшому — хліб місити,

А тобі — воду носити,

А тобі — в печі палити,

А тобі — дрова рубати,

А малому — замітати.

Тільки хліба напекли — танцювати почали.

Це робота не легка — витинати гопака. (Розгинаємо пальчики, починаючи з великого. Імітуємо пальчиками танок).

26. «Пташенята в гнізді»

Полетіла пташка-мати

Малюкам жуків шукати.

А малята не літають —

Із гніздечка виглядають. (Всі пальці правої руки обхопити долонею. Утворити «гніздо». Коли ворухити пальцями правої руки, створюється враження, що у «гнізді» живі пташенята).

27. «Квітка»

-Сяє сонечко привітне —

-Квітка з пуп'янки розквітне. (Пучки пальців обох рук зімкнути. Долонькитрішки круглясті, схожі на пуп'янок. Нижні частини долонь притиснути одну до одної, а пальці широко розставити по колу і трохи вигнути. Утворюється велика квітка, що розпустилася).

28. «Ліхтарики»

Рухи стискання-розтискання пальців. Спочатку виконувати вправу повільно, потім прискорювати темп. Вправу спочатку можна виконувати на рахунок, а потім рядками, що промовляються ритмічно, супроводжуючи рухи:

Вже стемніло на дворі,

Засвітилися ліхтарі.

Хай ліхтарики горять,

Дітвора піде гулять.

29. «Миємо руки»

-Миємо руки: (ритмічно потираємо долоні, наче миємо руки)

-Узяли духмяне мило,

-Добре руки з ним помили.

-Струшуємо водичку з рук, (пальці стиснути в кулачок, потім з силою випрямити їх, наче струшуючи водичку)

-Полетіли від води

-Бризки з рук туди-сюди.

-Витираємо руки. (енергійні рухи імітують почергове витирання кожної руки рушником)

-Рушничок я свій беру,
-Швидко руки обітру.

30. « Напечемо млинців (пирогів)»

Варіант 1.

По черзі торкатися поверхні столу тильною стороною кисті руки і долонею.

-На сметані, на яйці

-Тісто зробим на млинці.

-Напече нам мама їх

Гаряченьких та смачних.

Варіант 2.

а) ліва рука торкається столу долонею, права рука – тильною стороною;

б) змінюємо позиції. Тепер ліва рука торкається столу тильною стороною, права рука торкається столу долонею.

Вправу можна виконувати на рахунок «раз-два», або супроводжуючи рухи віршами

-Місимо тісто. (Руками імітуємо вимішування тіста)

-Тісто узяли у мамі,

-Його жужмили і м'яли,

-Пирогів напечемо

-Із сметаною з'їмо! (На перші рядки дуже енергійно стискаємо та розжимаємо руки в кулачки (одночасно і по черзі). Потім руками виконуємо рухи, наче ліпимо пироги.)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Богуш, А. М., & Гавриш, Н. В. (2011). Дошкільна лінгводидактика: [Підручник]. Київ: Видавничий дім «Слово». (544 с.).

Богуш, А. М., & Гавриш, Н. (2012). Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу. Дошкільне виховання, (10), 5–9.

Демчик, К. І. (2016). Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти». Кам'янець-Подільський: Рута. (С. 27–31).

Калмикова, Л. О. (2012). Теорія формування у дітей дошкільного віку мовленнєвої діяльності. Психолінгвістика, (11), 37–46.

Конопляста, С. Ю., & Сак, Т. В. (2010). Логопсихологія: Навчальний посібник. Київ: Знання. (293 с.).

Піроженко, Т. О. (2010). Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець. (152 с.).

Рібцун, Ю. В. (2015). Програми з корекційно-розвиткової роботи «Корекція розвитку» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Київ. (64 с.).

Трофименко, Л. І. (2013). Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. (108 с.).

Тарасун, В. В. (2011). Логодидактика: Навчальний посібник (2-ге вид.). Київ: Видавничий дім «Слово». (392 с.).

Чепурний, Г. А. (2015). Мнемотехніка: Технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець. (152 с.).

REFERENCES

Bohush, A. M., & Havrysh, N. V. (2011). Doshkilna linhvodydaktyka: [Pidruchnyk]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Slovo». (544 s.).

Bohush, A. M., & Havrysh, N. (2012). Optymizatsiia movlennievoi roboty z ditmy v rozvyvalnomu sere dov yshchi doshkilnoho navchalnoho zakladu. Doshkilne vykhovannia, (10), 5–9.

Demchuk, K. I. (2016). Zbirnyk materialiv II Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii molodykh vchenykh «Suchasni tendentsii u rozvytku nauky ta osvity». Kamianets-Podilskyi: Ruta. (S. 27–31).

Kalmykova, L. O. (2012). Teoriia formuvannia u ditei doshkilnoho viku movlennievoi diialnosti. Psykholinhvistyka, (11), 37–46.

Konopliasta, S. Yu., & Sak, T. V. (2010). Lohopsykhologhiia: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Znannia. (293 s.).

Pirozhenko, T. O. (2010). Komunikatyvno-movlennievyy rozvytok doshkilnyka. Ternopil: Mandrivets. (152 s.).

Ribtsun, Yu. V. (2015). Prohramy z korektsiino-rozvytkovoi roboty «Korektsiia rozvytku» dlia spetsialnykh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv dlia ditei iz tiazhkymy porushenniamy movlennia. Kyiv. (64 s.).

Trofymenko, L. I. (2013). Korektsiine navchannia z rozvytku movlennia ditei starshoho doshkilnogo viku iz ZNM: Prohramno-metodychnyi kompleks. (108 s.).

Tarasun, V. V. (2011). Lohodydaktyka: Navchalnyi posibnyk (2-he vyd.). Kyiv: Vydavnychiy dim «Slovo» . (392 s.).

Chepurnyi, H. A. (2015). Mnemotekhnika: Tekhnolohiia efektyvnogo zasvoiennia informatsii v umovakh suchasnoi osvity: Navchalno-metodychnyi posibnyk. Ternopil: Mandrivets. (152 s.).

Natalia Gapeeva

speech therapist of the Municipal Non-Commercial Enterprise
«City Specialized Children's Home No. 1»
of the Odesa City Council
Odesa, Ukraine

LANGUAGE TRAINING FOR ELDERLY PRESCHOOL CHILDREN WITH GENERAL SPEAKING DISORDERS

Abstract. The methodical is aimed at development of speech competence of children with generalized speech impairment before entering school. The materials present modern approaches to correctional and developmental work, methods and techniques for forming the lexical and grammatical structure of speech, phonemic perception, coherent speech and pronunciation skills. The development contains a system of interactive exercises, games and tasks that will help to effectively develop speech skills, increase the level of children's communicative activity and promote their social adaptation. The materials will be useful for speech therapists, educators working in general education and special education institutions with children with speech disorders.

Key words: language training, preschool age, general speech underdevelopment, correctional and developmental work, lexical and grammatical structure of speech, phonemic perception, social adaptation.

Дата надходження до редакції 04.02.2025

© Гапеева Н.Ю., 2025

УДК 94(477.73-21)

Дмитренко Катерина Анатоліївна,
вчитель історії другої категорії
Маяківській ліцей
Маяківська сільська рада
Одеський район
Одеська область

ТЕМАТИЧНА РОЗРОБКА

«ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ В МАЯКАХ В 1920-Х РОКАХ»

ДЛЯ УЧНІВ 10-ГО КЛАСУ

Анотація. Тематична розробка адресована педагогічним працівникам, учителям історії, які реалізують Концепцію Нової української школи та ознайомлюють учнів з історією рідного краю Маяківської територіальної громади.

Ключові слова: історія освіти села Маяки, боротьба з безпритульністю, краєзнавство.

Вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в наш час є важливою основою формування свідомого громадянина України, формування його особистості та ідентичності через осмислення минулого та сучасного, зв'язків, які історично виникали між ними. Знання історії рідного краю, рідного коріння, особливостей історії впровадження освіти та організації освітнього процесу рідної місцевості, усвідомлення учнями важливості розвитку освіти в історії рідної громади стало актуальним питанням для педагогів Маяківського ліцею Маяківської сільської ради Одеського району Одеської області. Зважаючи на вищезазначене, необхідність створення тематичної розробки «Організація освітнього